

CATALAN REVIEW
Catalan Review

**NORTH
AMERICAN
CATALAN
SOCIETY**

You are accessing the Digital Archive of the Catalan Review Journal.

By accessing and/or using this Digital Archive, you accept and agree to abide by the Terms and Conditions of Use available at http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review is the premier international scholarly journal devoted to all aspects of Catalan culture. By Catalan culture is understood all manifestations of intellectual and artistic life produced in the Catalan language or in the geographical areas where Catalan is spoken. Catalan Review has been in publication since 1986.

Esteu accedint a l'Arxiu Digital del Catalan Review

A l' accedir i / o utilitzar aquest Arxiu Digital, vostè accepta i es compromet a complir els termes i condicions d'ús disponibles a http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review és la primera revista internacional dedicada a tots els aspectes de la cultura catalana. Per la cultura catalana s'entén totes les manifestacions de la vida intel·lectual i artística produïda en llengua catalana o en les zones geogràfiques on es parla català. Catalan Review es publica des de 1986.

Aproximació al pensament polític de J. V. Foix Vinyet Panyella

Catalan Review, Vol. I, number 1, (1986), p. 141-169

APROXIMACIÓ AL PENSAMENT POLÍTIC DE J. V. FOIX

VINYET PANYELLA

INTRODUCCIÓ

J. V. Foix, el darrer gran poeta vivent de la Catalunya que ha viscut el procés històric i cultural complet que va del noucentisme a les tendències postmodernes i neoromàntiques actuals i que, per tant, ha passat per l'eclosió de la literatura "normalitzada" dels anys trenta, la guerra civil, la repressió i el retorn a la clandestinitat de la llengua i la cultura catalanes — les seves —, la represa lenta dels anys cinquanta, el realisme social dels seixanta i el formalisme dels anys setanta, ha viscut sempre a part de les tendències majoritàries i, alhora, com un gran poeta digne de tota consideració literària i cívica dintre i fora de Catalunya.

Perquè, el que sí és cert, és que malgrat les successives etapes estètiques que han incidit en la literatura en llengua catalana, per una raó o altra J. V. Foix ha estat sempre tingut en compte com un dels grans mestres: fins i tot quan la seva obra poètica, única i fortament individualitzada de la resta que s'anava produint, responia a gustos i afeccions minoritaris. Foix ha estat sempre situat al costat de Riba, Carner i Espriu. El domini de la llengua, la força i l'estructura — l'obscuritat, a voltes — de les imatges poètiques; la riquesa infinita del seu vocabulari i el domini de tots els registres de la llengua i de l'expressivitat han estat alguns dels "mèrits" pels quals J. V.

Foix ha estat un punt fonamental de referència literària, per raons diverses, generació rera generació.¹

L'atorgament del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1973); la Medalla d'Or de la Generalitat (1981); la investidura de Doctor Honoris Causa a la Universitat de Barcelona (1984); el I Premio Nacional de las Letras Españolas (1985) i la commemoració del seu aniversari, sobretot aquests darrers anys, han donat motiu a crítics, assagistes i escriptors a ocupar-se dels diversos aspectes de la seva obra.²

¹ Malgrat les observacions de Gabriel Ferrater al pròleg d'*Els lloms transparents*, observacions que cal entendre en un context global de concepte d'història literària del qual ell discrepava ("Ningú no el va manipular per fer-ne una 'generació' quan encara no tenia quaranta anys"), J. V. Foix ha estat sempre present com a figura important en la poesia i la literatura catalanes. Vegeu, com a exemple, antologies de poesia catalana, des de les que responen a criteris ideològics i estètics, com Joan Triadú, *Antologia de la poesia catalana (1900-1950)*, Barcelona, Selecta ("Biblioteca Selecta", 396), 1951; Josep M. Castellet i Joaquim Molas, *Poesia catalana del segle XX*, Barcelona, Edicions 62 ("Llibres a l'abast", 3), 1963; José Agustín Goytisolo, *Poetas catalanes contemporáneos: antología*, Barcelona, Seix Barral ("Biblioteca Breve de Bolsillo", 16), 1968; o, la més recent, *Poesia catalana: antologia 1939-1968*, a cura d'Àlex Broch, Barcelona, Edicions 62 ("El Garbell", 16), 1985; fins a reculls d'abast més general, com *Ocho siglos de poesía catalana: antología bilingüe*, selección y prólogo de J. M. Castellet y Joaquim Molas, Madrid, Alianza ("El Libro de Bolsillo", 216), 1969; o, per exemple, *Lectures de poesia catalana*, tria de Joaquim Molas, il·lustracions de Francesc Todó, 6^a ed., Barcelona, Edicions 62, 1981, llibre d'un abast molt més popular. Tampoc no volem oblidar l'atenció i l'interès que l'obra literària de J. V. Foix ha desvetllat en altres països i, concretament a Nord-Amèrica, on ha estat objecte d'estudi per part d'investigadors com Patricia Boehne.

² Resulta relativament fàcil resseguir aquests esdeveniments i la literatura que produeixen a través, per exemple, de la premsa diària — *Avui*, o *Quadern de Cultura* (suplement del diari *El País* en edició de Barcelona) — i de les publicacions periòdiques literàries i culturals, com *Serra d'Or*, *Reduccions*, *Faig*, etc.

No obstant això, existeix una certa desproporció, a la nostra manera d'entendre, entre la dedicació i atenció de què ha estat objecte l'obra de creació i els pocs assaigs o comentaris sobre l'activitat de Foix com a crític literari o publicista. No serà fins que aquest vessant s'estudiï i analitzi des de diversos punts de vista, necessàriament interdisciplinaris, que l'obra de J. V. Foix gaudirà de l'estudi total i global que ara li manca.³

El motiu del nostre article és, precisament, la contribució al coneixement d'aquest "altre vessant" i, dins d'aquest, el que resulta més desconegut: la formulació del pensament polític.

Per raons diverses, l'estudi de l'obra — no la ideologia, sinó l'obra que n'és resultant — d'un escriptor, a Catalunya, ha resultat difícil d'elaborar. En primer lloc, perquè les circumstàncies polítiques del massa llarg període de 1939 a 1975 han impedit o malmès no solament l'accés a fonts d'informació, habituals en qualsevol cultura civilitzada, sinó també les circumstàncies interiors del país, que ha vist deformada l'explicació i la interpretació del seu propi procés històric.

Altrament, el país ha viscut molts anys una notable tendència a la mitificació globalitzadora vers la història de Ca-

³ D'una manera o altra els autors que citem a continuació s'han referit al vessant cívic o polític de J. V. Foix. Són, per ordre cronològic: Joan Colomines, "Pròleg" a J. V. Foix, *Catalans de 1918*, Barcelona, Edicions 62 ("Antologia Catalana", 9), 1965; Gabriel Ferrater, "Pròleg" a J. V. Foix, *Els lloms transparents*, Barcelona, Edicions 62 ("Cara i Creu", 13), 1969; Josep Romeu i Figueres, "J. V. Foix, assagista" a *Serra d'Or*, 125 (1970), 59-60; Albert Manent, "J. V. Foix, entre la llegenda i la vida de cada dia" a *Serra d'Or*, 160 (1973), 20-26; Vinyet Panyella, "L'ideari polític 1918-1936" a *Avui*, 28 de gener de 1983, suplement monogràfic *Els noranta anys de J. V. Foix*; Oriol Pi de Cabanyes, "J. V. Foix i la Catalunya ideal 'amb ella i per ella a ultrança'" a *Serra d'Or*, 280 (1983), 31-33; Manuel Carbonell, "Contribució a l'estudi de les idees polítiques de J. V. Foix" a *Faig*, 22 (1984).

talunya del segle XX, especialment del període que abasta la Mancomunitat (1914-1923), la Generalitat de l'època republicana (1931-1936) i, en l'àmbit cultural, també el període que correspon a la dictadura del general Primo de Rivera (1923-1930), per l'abast de les realitzacions intel·lectuals que substituïren les polítiques. El procés de desmitificació iniciat vers 1977 i desenvolupat per alguns escriptors i historiadors sobretot a partir de les primeres eleccions autonòmiques (1980) — procés no exempt de polèmica —, permet aproximacions i asseveracions sobre el període històric que abasta el primer terç del segle actual amb tota la relativització que comporten els anys transcorreguts, l'aparició de noves generacions d'escriptors i historiadors que no foren protagonistes directes del fet, i l'estudi de les èpoques i dels esdeveniments dins del context que es produïren, sense pensar que l'actual tarannà del país hagi de veure malmesa la seva essència ni tremolar-ne els fonaments. Ignorar tots els condicionants històrics, els llunyans i els propers, a l'hora d'elaborar l'estudi de l'obra política de J. V. Foix és entrar en una dinàmica d'anàlisi desenfocada que no comporta altra cosa que la possibilitat d'interpretació dels continguts fora de context.

Un darrer aspecte a tenir en compte en aquesta introducció és la consideració de com ha estat donat a conèixer, fins ara, l'ideari polític i cívic de J. V. Foix — i, utilitzant els dos qualificatius de "polític" i "cívic", delimitem tot l'abast que l'ideari d'un intel·lectual com ell pot tenir, tot i que ell mateix no hi dóna gaire importància, no d'ara sinó de fa anys.⁴

Fou Joan Colomines, en el pròleg de *Catalans de 1918*, qui

⁴ Ramon Planes (Tirant, pseud.), "Foix a Sitges" a "Carnet del Caminant" a *El Eco de Sitges*, 4732 (5 de febrer de 1983), suplement monogràfic *Extraordinari J. V. Foix*, amb motiu del norantè aniversari del poeta (aquesta és una de les referències més clares a la qüestió).

en féu un primer esment amb l'expressió "ideari cívic". L'esmentat pròleg, il·lustratiu en molts aspectes i vàlid enterament avui, es refereix a l'activitat de Foix no únicament poètica, sinó estètica i crítica. Gabriel Ferrater, en el pròleg al recull d'articles titulat *Els lloms transparents*, que aplega una tria de les col·laboracions de Foix a *La Publicitat* entre 1931 i 1936, dedicava molta més atenció a l'obra poètica de Foix — que era, el capdavall, el que més atreia a Ferrater —, però amb interessants referències vers l'obra del publicista. El tema ideològic, el tractà amb més profunditat — i cenyint-lo, principalment, a l'època de joventut — Albert Manent, en una entrevista publicada l'any 1973. Deu anys més tard, el 1983, i amb motiu del norantè aniversari del poeta, publicàrem a *Avui* un article monogràfic, breu per força, amb el títol *J. V. Foix: L'ideari polític 1918-1936*, i que fou el primer fruit publicat d'una recerca que feia un temps que realitzàvem.⁵

El nostre treball sobre el pensament polític de J. V. Foix es planteja com un assaig interdisciplinari, amb fonts de documentació política, literària, històrica i cultural, i amb la intenció de resseguir la biografia intel·lectual del poeta. El present article n'és una primera elaboració. A través de les obres de Foix i la seva relació amb el món cultural i polític del moment hem intentat establir un primer assaig sobre la seva actitud ideològica. En tot moment, però, hem tingut cura de no oblidar el context històric general, ja que únicament així hom pot fer-se càrrec de la perspectiva històrica amb què cal considerar el pensament polític d'un intel·lectual com J. V. Foix.

⁵ Les referències bibliogràfiques d'aquests treballs, vegeu-les a la nota 3.

LA FORMACIÓ IDEOLÒGICA
DE J. V. FOIX

Jo prou me dic, i ho escric cada vespre en aquest quadern de notes personals: —Prou llibres! Prou política! Prou converses inútils! Prou diaris, setmanaris, i altres paperots! Menys de reflexió i més acció!

(NOTA DE 22 DE MARÇ DE 1911)⁶

La formació estètica i ideològica de J. V. Foix, segons que ell mateix reporta, fou eclèctica i aprofundida. “Em dominaven dues grans preocupacions: el perfeccionament del català i la formació del caràcter”.⁷ Les lectures d’infant i d’adolescent havien estat les pròpies de qualsevol xicot de la seva edat: revistes infantils, com *En Patufet* i altres. Més tard, llegia *L’Escena Catalana*, *Pèl & Ploma* i *El Poble Català*. Però, també de molt jove, començà a llegir i a traduir els clàssics greco-l·latins, que coneixia a través de les versions franceses dels “Classiques Garnier” i, sobretot, llegí molt els filòsofs: “Em decantava més pels moralistes que pels filòsofs”, puntualitza. Foren Plutarc i els estoics, Marc Aureli, Epictet, Montaigne, Pascal, Maquiavel, Spinoza, Malebranche, Leibnitz, Rousseau, Bergson, Nietzsche, entre altres. Foix llegí també assaigs, política... i literatura: Maurras, Julien Benda, G. Sorel; Marinetti i els futuristes italians, Dant, Petrarca, B. Croce, Byron, Baudelaire i els simbolistes francesos; els escriptors medievals catalans; Goethe... Llegí tot allò que creia que el podia ajudar a reeixir en les seves preocupacions de formació intel·lectual i humana. Els textos autobiogràfics aplegats en el volum titulat *Catalans*

⁶ J. V. Foix, *Catalans de 1918*, 19.

⁷ A. Manent, *op. cit.*

de 1918 sobre Pompeu Fabra, Josep Carner, Joaquim Folguera, Joan Salvat-Papasseit i Carles Riba, molts dels quals corresponen al període que transcorre entre 1911 i 1920, palesen, a través de nombroses referències, la formació de Foix, els anys de joventut, així com el neguit, els desigs i les inquietuds del futur poeta i intel·lectual.

En tot el conjunt de referències hi esmenta algunes personalitats que poden considerar-se cabdals, no únicament en la formació de la individualitat de J. V. Foix, sinó en la de tota la seva generació, que ell ha qualificat alguna vegada de "generació de la Solidaritat Catalana", referint-se a una època i un moviment que marcaren profundament els ciutadans de Catalunya nascuts els darrers anys del segle dinovè. Aquestes personalitats foren Enric Prat de la Riba i Eugeni d'Ors en l'àmbit polític, i Pompeu Fabra i Josep Carner en l'àmbit lingüístic i literari.

En el cas de J. V. Foix fou el triple mestratge de Prat de la Riba, Eugeni d'Ors i, en menor intensitat, de Charles Maurras, el que conformà la seva identitat política, cívica i cultural.

L'empremta de Prat de la Riba no fou únicament la de la lectura doctrinal — *La Nacionalitat Catalana* i tota una munió d'articles i discursos —, sinó, sobretot, la de les realitzacions político-culturals. Foix visqué la materialització de la Mancomunitat i va créixer en un ambient favorable a la seva consolidació i les activitats i realitzacions que en derivaren, en un clima de confiança en el futur i d'esperança en el redreçament de la llengua, de la cultura i de la nació catalanes. Hi havia molta feina a fer, el camí era llarg i Prat n'havia posat els fonaments. El seny ordenador de Catalunya, desaparegut massa aviat, deixà un buit en la vida política nacional catalana que la successió de Josep Puig i Cadafalch en la Presidència de la

Mancomunitat no omplenà. La “Catalunya Ideal” era, doncs, una fita per a assolir, un ideal llavors viable d’atènyer.

De Xènius, Foix n’admirà la feina feta — no sense discrepar-ne en alguns moments — i n’aprengué la lliçó de la feina ben feta:

... L’Ors, tan ple d’aptitud per al talent, tan justament i oportunament aduers a la incivilitat i a la grolleria ciutadana, inventiu i espiritual ensems ... Em plau de l’Ors la seva malícia a insinuar, a instigar, a suggerir i també a triar i a discernir ...⁸

El *Glossari* havia esdevingut les beceroles, el catecisme, una mena de manual d’anar pel món de tota una generació, que respectà Ors fins que aquest trencà obertament les relacions amb Catalunya — amb els dirigents de la Lliga. I, encara, després hom li reconegué els mèrits de “l’etapa barcelonina”.

Allò que J. V. Foix retingué de les lectures de Charles Maurras i d’*Action Française* fou, per damunt de tot, la idea de l’autoritat moral, del predomini de la intel·ligència i la raó per damunt del sentiment.

Maurras ens salvà del romanticisme polític en fer-nos adonar que la política era un joc de realitats i no tenia res a veure amb la poesia. A més, Maurras combregava d’antuvi amb el federalisme i somniava amb una federació de repúbliques sota la monarquia ...⁹

Al llarg del temps i dels escrits mitjançant els quals Foix manifestà el seu pensament polític, es referí diverses vegades a les personalitats polítiques i intel·lectuals que l’havien influït, que havia llegit i admirat. Concretament, Ors i Maurras foren

⁸ J. V. Foix, *Catalans...*, 31

⁹ A. Manent, *op. cit.*, 25.

objecte, fins i tot, de sengles polèmiques que Foix va mantenir amb altres intel·lectuals — Josep Pla i Luis Araquistain, concretament —, amb el debat de rerafons sobre l'essència del catalanisme.

" LA CÒNSOLA " (1 9 1 9 - 1 9 2 0)

No em plau el folklorisme polític, ni les reivindicacions civils amb llagrimetes franciscanes, ni les complantes enyoroïvoles dels floralers.

(NOTA DE 21 DE MAIG DE 1912)¹⁰

El 1917, J. V. Foix començava les seves col·laboracions a *La Revista* i prenia part en les tertúlies del Continental. El 1918 dirigia la revista *Trossos*, de vida efímera. El 1919 inicià una col·laboració, que durà tant com la publicació, a la revista sarrianea *La Cònsola*.¹¹

Tot i que formava part activa de l'equip redactor, Foix hi signà únicament els poemes que hi publicà. En canvi, els articles editorials i les notes polítiques que molt probablement foren obra seva, no apareixen signats. La temàtica d'aquests escrits és referent a qüestions sòcio-polítiques circumstancials: eleccions municipals, la qüestió social, les vagues i el món obrer. La mà de Foix s'hi endevina en escrits sobre els tòpics del folklorisme, contra el folklore malentès com a sinònim de manifestació nacional, contra la negació del nacionalisme. *La Cònsola* palesava — de la mà de Foix — preocupacions per la política internacional, publicà discursos del cap del govern italià,

¹⁰ J. V. Foix, *Catalans...*, 29.

¹¹ *La Cònsola: periòdic quinzenal de Sarrià*, 1-20 (1919-1920).

Nitti, sobre la situació a la Itàlia del 1919: un discurs patriòtic, de llenguatge i intencionalitat interclassista, esperançat en el resorgiment d'aquell país.¹² També dona notícia i comentaris sobre la qüestió social als Estats Units d'Amèrica, la situació política a Itàlia, Txecoslovàquia.¹³ Aquest tipus de notícies i els comentaris polítics comparteixen l'espai de la revista al costat d'anuncis de ballades, activitats d'esplai o novetats del veïnatge de la llavors encara vila de Sarrià.

El número de *La Cònsola* corresponent a l'11 de setembre, Diada Nacional de Catalunya, l'any 1920, publicà un dels cal·ligrames més suggerents del poeta: el titulat "Poema de Catalunya". El número monogràfic conté un breu article titulat "Ànima de Catalunya" on Foix escriví:

Mai no es dirà prou: la llengua catalana és el factor essencial del nostre moviment nacionalista i és per ella que cal lluitar de tort i de travers. Cal atènyer-ne l'imperi a totes les activitats.¹⁴

Tot i aquestes col·laboracions, no fou precisament a *La Cònsola* on Foix desenvolupà el seu ideari polític, però la seva col·laboració, més o menys circumstancial, resulta indicativa de la seva línia de pensament.

¹² *La Cònsola*, 7 (1919).

¹³ *La Cònsola*, 9 (1920).

¹⁴ *La Cònsola*, 19 (1920).

L'IDEARI POLÍTIC COINCIDENT:
JOSEP CARBONELL I GENER

Regirant llibres i papers per casa, En Josep Carbonell, que és un minyó esprimatxat, fredolíc i eloqüent, ha trobat unes llibretes meves amb notes personals i comentaris polítics i literaris que l'han sorprès. Ha observat la nostra coincidència en les lectures inicials i iniciadores ... Però la troballa d'un diari meu, més íntim, que comprèn del 1910 al 1913, a En Carbonell, bregós en el país de les idees i autodidacte efusiu, l'ha admirat. I m'ha dit: "En un país de caramellaires i de noies finestreres no és gaire freqüent de trobar qui s'afanyi en nits brescades, per conèixer i conèixer-se."

(NOTA DE 8 DE GENER DE 1918)¹⁵

Fou vers 1917 quan s'esdevingué la coneixença entre Josep Carbonell i Gener i J. V. Foix. El poeta escriu com des d'un principi congeniaren, i no únicament per l'estimació i la valoració comuna i coincident que feien de Josep Carner.¹⁶ Descobriren llur formació, també comuna, arran de les lectures dels "Classiques Garnier", dels "francesos de tots els temps"; de Dant, Petrarca i Maquiavel, Maurras, Sorel, Marinetti i l'interès que els desvetllaven les avantguardes italianes i franceses. Coincidien, també, en l'admiració vers Prat de la Riba i Xènius, i en la inquietud i la preocupació pel futur polític i cultural de Catalunya.¹⁷

¹⁵ J. V. Foix, *Catalans...*, 45-46.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Sobre Josep Carbonell i Gener vegeu, principalment: Oriol Pi de Cabanyes, "Josep Carbonell. De l'avantguarda a la política d'expansió" a *Serra d'Or*, 212 (1977), 19-22; Vinyet Panyella, "Notes per a la biografia de Josep Carbonell i Gener" a *Miscel·lània penedesenca*, Vilafranca del Penedès,

La importància de la trobada i l'amistat entre Foix i Carbonell no és únicament anecdòtica. L'experiència viscuda els anys de la Mancomunitat, amb les personalitats de Prat i Ors com a protagonistes del substrat polític i cultural; l'impacte de la Guerra Europea (1914-1918), que comportà l'efervescència de les ètnies i nacions sense estat que confiaven en la Societat de Nacions per la formació d'un nou mapa d'Europa capaç d'esborrar les fronteres dels vells estats centralistes; i la situació política de Catalunya, en aquell context, en uns moments que foren qualificats per Josep Pla com a temps de "crisi d'autoritat" — entre 1918 i 1923 —,¹⁸ fixà la presa de posicions de tots dos intel·lectuals i, com a conseqüència, la necessitat d'explicar, donar a conèixer i guanyar adeptes per al seu propi programa polític.

De la plena coincidència d'ideari ens en dóna notícia el propi J. V. Foix el 1923:

Un comú fervor, una idèntica vocació, una mateixa lleialtat patriòtiques fan unànimes, tot i una lleu matisació d'estil diferencial, el pensament, la sensibilitat i la voluntat polítiques d'en Josep Carbonell i jo. Una similar independència intel·lectual ens permet a tots dos encara, amb el mateix abrivament fogós que d'ençà de la nostra adolescència venim defensant-nos de la toxicitat de la tèrbola atmòsfera on ens cal respirar, mantenir-nos amb una màxima llibertat d'esperit ...¹⁹

Institut d'Estudis Penedesencs, 1979; Ramon Planes, Jacint Picas, Miquel Coll i Alentorn, *Homenatge a Josep Carbonell i Gener*, Sitges, Grup d'Estudis Sitgetans ("Quaderns", 8), 1980. Vegeu, també, les revistes *Terramar*, *Monitor* i *L'Amic de les Arts*.

¹⁸ Josep Pla, "La crisi d'autoritat a Catalunya i l'hora d'Action Française" a *Revista de Catalunya*, 1 (1924), 11-21.

¹⁹ J. V. Foix, "Prefaci" a Josep Carbonell, *"Monitor" i el discurs d'en Francesc Cambó. Iberisme i Política Nacional Catalana*, Barcelona, Edicions Monitor, 1923.

Correspon als anys de "crisi d'autoritat" la formulació de l'ideari polític de J. V. Foix. Ho féu des de les pàgines de la revista *Monitor*, de la qual compartí la direcció amb Josep Carbonell.

" MONITOR ": G A S E T A N A C I O N A L D E
P O L Í T I C A , A R T
I L I T E R A T U R A (1 9 2 1 - 1 9 2 3)

*"Monitor" era una publicació on exposàvem, amb el frater Josep Carbonell, plans vastíssims, polítics, federalistes i imperials i on defensàvem el nou i el modern en les arts plàstiques.*²⁰

El gener del 1921 *Monitor* veia editat el seu primer número; en sortiren un total de nou, entre 1921 i 1923.²¹ La revista es publicava a Sitges, segurament per raons de censura. Tant J. V. Foix com el propi Josep Carbonell ens havien contactat que els diumenges, a primera hora de la tarda, el poeta prenia el tren cap a Sitges, i fins al capvespre que retornava a Barcelona romanent a casa de Carbonell, escrivint i preparant els articles de la publicació. Algunes vegades el pintor Sunyer hi feia cap, i en aquelles dates ensenyava Foix a nedar...²²

Monitor era dirigit per Josep Carbonell i Gener, segons constava a la capçalera, però en realitat, els editorials i la pràc-

²⁰ Albert Manent, *op. cit.*, 24.

²¹ *Monitor: Gasetta Nacional de Política, Art i Literatura*, 1-8-(9) (1921-1923). Els tres darrers números porten una errada correlativa en la numeració. La publicació s'interrompé entre el febrer del 1922 i el gener del 1923.

²² Converses orals entre J. V. Foix i l'autora el febrer del 1976 i l'hivern del 1980. Vegeu també l'*Extraordinari J. V. Foix* ja citat.

rica totalitat dels escrits de redacció eren obra conjunta de Carbonell i de Foix, que realitzaren més del cinquanta per cent de la revista. Tant és així que sovint es fa difícil destriar quines foren les columnes escrites materialment per l'un i per l'altre. La resta dels col·laboradors foren M. A. Cassanyes, que tenia cura de la crítica d'art; Josep M. Junoy, Marià Manent i Joan Estelrich, que escriviren sobre literatura, principalment. Les seccions de la revista no foren tampoc gaire fixes: "Política Peninsular", "Política Occidental", "Les Arts, Les Idees i Les Imatges", "Literatura Estrangera", "Estudis Militars", "Lletres Occitanes", "Estudis Aeronàutics", "Qüestions Universitàries"... En realitat, més que seccions eren títols que expressaven la voluntat de continuar el tractament preferent d'alguns temes.²³

L'idioma principal era el català, però alguns números inclogueren textos en francès, anglès i algun altre idioma europeu; aquests textos eren resums o traduccions del contingut de part o de la totalitat dels articles. La inclusió de textos en altres idiomes europeus obeïa a la intenció dels autors de la revista de donar a conèixer en tots els àmbits possibles — inclosa la pròpia Societat de Nacions — la "qüestió de Catalunya".

El moment de l'aparició de *Monitor* era un moment àlgid en la "crisi d'autoritat" i, fins i tot, de crisi d'identitat política. *Monitor* pretenia presentar una opció, una alternativa. Un any

²³ Sobre *Monitor* vegeu, principalment: Maria Dolors Mirabent, *op. cit.*; Ramon Planes, "Tres revistes sitgetanes" a *Serra d'Or*, 7 (1961), 8-9; Vinyet Panyella, "Themis, Terramar, Hèlix, L'Amic de les Arts: actituds d'avantguarda" a *Olerdulae*, 1 (1977), 12-13; Maria Assumpció Viladrich i Nadal, *Buidat i índexs de "Monitor: Gasetta Nacional de Política, Art i Literatura" 1921-1923*, Memòria de final de carrera dirigida per Vinyet Panyella i Balcells; ponent, Leonor Vela, Barcelona, Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació "Jordi Rubió i Balaguer", 1985, 162 pp., f.s.n.

més tard, el 1922, la convocatòria de la Conferència Nacional Catalana, que tant Carbonell com Foix signaren, en presentà inicialment una altra, que al cap d'uns mesos derivà en la creació d'un altre partit polític. En el moment de l'aparició de *Monitor*, en aquell període de crisi i de redefinició del nacionalisme, Catalunya era considerada com una entitat disponible, tant per a una hipotètica Confederació Ibèrica com per a un altre projecte, divergent o coincident, de confederació europea. Aquesta disponibilitat, el buit ideològic resultant de la crisi de la Lliga, empenyia Foix i Carbonell a manifestar llur propi programa en el pla polític i en el pla cultural. El podem resumir amb el lema amb què encapçalaren els editorials de *Monitor*: "Catalònia, amb ella i per ella a ultrança". Aquest programa és exposat clarament en l'editorial del número 1, de gener de 1921: *Monitor* és "un assaig de publicació" que intentarà la recerca d'un estil propi i definit en política, art i literatura en contra de "l'excés de tolerància" del moment en "quasi totes les nostres activitats espirituals ...":

Ja diguérem en el prospecte anunciador com en política pugnàvem per la llibertat de Catalunya com a període constituent de la lliga imperial dels pobles peninsulars i sud-americans. Creiem, efectivament, que la màxima garantia per a la nostra llibertat nacional radica en la formació d'un imperi al qual relligaria una idèntica fe en l'esdevenidor econòmic, una destinació comú i àdhuc una pràctica realitat en la defensa territorial. Davant el trasbals de la Societat de Nacions europea, podem assegurar que l'única societat que ens interessa és en la política interior la de les nacions peninsulars, i en la política exterior la de les nacions occidentals.²⁴

Tenint sempre present aquesta declaració de principis, J. V. Foix col·laborà en tres seccions de *Monitor*: "La Literatura",

²⁴ "Monitor" a *Monitor*, 1 (gener 1921), 1.

“Revista de Premsa” i “Política Nacional”. Dins d’elles, tractà temes diversos, ja que no foren seccions tancades sinó més aviat interdisciplinàries. “Política Nacional” i “Revista de Premsa” apleguen el vessant polític de Foix. És on ell expressa amb més força i vehemència el seu pensament polític: hi escriu sobre Catalunya, el nacionalisme català i la seva articulació amb l’imperialisme; el paper que ha de jugar Catalunya dins la confederació de nacions peninsulars; el militarisme, com a vessant de la política interior i també exterior; la “llatinitat” com a element comú de les ètnies lliures i independents que es comprenen mútuament per damunt dels “odis oficials” dels estats centralistes caducs d’Espanya i França principalment i que poden fer realitat un nou concepte d’Europa; la no acceptació de la unitat artificial i forçada d’Espanya, i de l’unitarisme castellà i francès. Hom hi retroba la preocupació, constant al llarg de tota la vida i l’obra de Foix, per la dignificació i la normalització de la llengua catalana:

Una política lingüística a Catalunya ha de ser feta, al nostre entendre, a base d’una organització vasta i exigent. Els inscrits individualment a aquesta organització es comprometrien a usar en tòtum la nostra llengua nacional; els inscrits col·lectivament ... obligarien els membres que les formessin a no mancar a allò que hauria d’ésser el precepte primordial de tot patriota català: l’ús íntegre de la llengua catalana.²⁵

L’esquema central del pensament polític de J. V. Foix és el d’un nacionalisme català profund, expansionista — no agressiu, però. El primer pas del “programa general” era l’assoliment de la independència de Catalunya; posteriorment, a través d’una influència política profunda i creixent s’hauria

²⁵ J. V. Foix, “Revista de premsa: Diada de la Llengua Catalana” a *Monitor*, 1 (gener 1922), 5.

d'ésdevenir l'expansió peninsular: "El nostre imperialisme, la nostra expansió, és feta a base del reconeixement de Catalunya com a nació lliure, federadora, centre i motor del futur Imperi". La confederació ibèrica — comptant, sobretot, amb Portugal — havia de donar pas a una vasta confederació llatino-occidental — amb Provença, Occitània, potser Itàlia com a països interlocutors? — que hauria de valorar la cultura, l'ètnia i el substrat comú de la civilització llatina per damunt de la secular tradició estatalista i centralista francesa i espanyola:

Només una Catalunya nacionalitzada, en la plenitud del seu poder, pot servir d'intermediària entre França i Espanya per a la realització d'aquella unitat llatina, resultat de la Confederació occidental a què "Monitor" es refereix des del seu primer número. Catalunya, poder moderador i federador, és un element essencial per a la causa de la pau d'Occident a Europa.²⁶

Sobre l'imperialisme, Foix havia escrit que "tot nacionalisme és imperialista".²⁷ Amb la perspectiva històrica que els anys han comportat, el poeta ha tingut interès a remarcar posteriorment que la idea d'imperi, tal com l'havia expressada, no portava implícita la idea d'afany de conqueriment, sinó d'organització — en el sentit maurassià del mot —; de vinculació acceptada en base a la voluntat política dels pobles.²⁸

Des de les pàgines de *Monitor* J. V. Foix polemitzà sobre qüestions polítiques amb Josep Pla i amb Luis Araquistain. Foren debats sobre qüestions si es vol puntuals, però que centaven l'abast d'un més ampli debat sobre el que era llavors el

²⁶ J. V. Foix, "Política Nacional: Catalunya davant França i Espanya" a *Monitor*, 8 (febrer 1922).

²⁷ J. V. Foix, "Política Nacional: Nacionalismes" a *Monitor* (gener 1923).

²⁸ Conversa amb J. V. Foix, febrer de 1976.

nacionalisme, sobre el significat de Catalunya, en aspectes concrets.

Amb l'escriptor empordanès, Foix va debatre sobre la personalitat política de Charles Maurras arran d'un article de Pla al *Butlletí de Joventut Nacionalista de Catalunya*.²⁹ Segons Pla, el prestigi que Maurras gaudia a Catalunya era degut al retorn a un nou conservadurisme, d'acord amb el tarannà del segle, i molt llunyà del concepte tradicional del conservadurisme català de carlinada i caciquisme: "Podríem dir que el conservador intel·ligent és el realista integral intel·ligent", escriu Pla. No obstant això, dubta de l'autenticitat nacionalista del conservador: un cop assolida

la utopia positivista monàrquica que creu que a dins de la monarquia els homes serien millor que a dintre la república ... hi ha només que el sistemàtic ofegament de tot allò que és discordant amb l'estat present de les coses, és a dir, ofegament de l'obrerisme o nacionalisme.

I dubta, també, de la capacitat de comprensió d'Action Française vers el nacionalisme català i vers Irlanda. I conclou:

Amb aquest escepticisme ens malfiarem una mica de tots aquests bons amics, interessantíssims, lectors de l'Action Française, que no sabrien passar-se d'un utòpic ordre de manual ni de la comoditat del dubte.

J. V. Foix, admirador caut i crític de Maurras, pel sentit de l'ordre i del racionalisme i discrepant d'ell en qüestions com el

²⁹ La polèmica amb Josep Pla es publicà en la forma següent: Josep Pla, "El nacionalisme català i Action Française" a *Butlletí de les Joventuts Nacionalistes*, 4 (1921), 5-6; J. V. Foix, "El nacionalisme català i Action Française" a "Revista de Premsa", a *Monitor*, 2 (1921), 10-11; Josep Pla, (contrarèplica en forma de Carta al Director) "Cròniques diverses. El nacionalisme català i Action Française" a *Monitor*, 4 (1921), 22.

realisme, l'estatisme i el centralisme, rebutja el maurrassianisme com a "valor absolut" i inqüestionable. De Maurras, Foix n'expressa admiració pel "doble valor de revelació i d'alliberament" i, en justificar part del contingut de la doctrina política del líder francès no fa altra cosa que justificar-ne el mestratge del seu propi pensament polític: "la causa de la pàtria esdevé, doncs, a la fi, la causa de la pròpia intel·ligència". El nacionalista català no admira Maurras pel conservadurisme ni pel renovellament que n'ha fet, sinó perquè la doctrina nacionalista maurrassiana és "exportable": "l'italià o el grec maurrassianista, si per ventura existeixen, no deixaran de ser patriotes; ans el contrari", tot i que sovint poden trobar-se en situacions contraposades i contradictòries. En realitat, tant Pla com Foix, bons coneixedors ambdós de Maurras, en el fons adrecen llur crítica "al grup d'amics vel·leitosos que es fan fer les camises a París i que són d'Action Française feta també a París".

La segona part de l'article en el que Foix contraposa la seva opinió sobre Maurras enfront de la de Josep Pla posa al descobert una més profunda contraposició: la de la Joventut Nacionalista — els joves de la Lliga, partit d'un conservadurisme creixent i de nacionalisme progressivament afeblit, que actuava ja a Madrid — amb altres joves d'un nacionalisme molt més radical, part dels quals signaren el 1922 la convocatòria de la Conferència Nacional Catalana — i a la qual féu cap part de la Joventut de la Lliga. Pla, partidari entusiasta de Cambó i d'una praxi política possibilista i intervencionista, mostrava el seu públic desacord amb un radicalisme tan utòpic com el que Foix preconitzava. Es posaven de manifest dues posicions obertament contraposades, dues alternatives del catalanisme militant. Pla n'era conscient, i així mateix ho manifestà en la rèplica que, després de l'article que Foix li havia adreçat, publicà a *Monitor*:

J. V. Foix creu que el nacionalisme català — que no té res a veure amb altres moviments nacionalistes — ja ha donat lloc a un tipus de nacionalista tan pur i tan filtrat que rebaixa a qüestions de la vida, com la social. Jo crec al contrari: les qüestions social, religiosa i financiera tenen avui, per un nacionalista català, tanta importància o més, per ventura, que la qüestió nacional.

Malgrat el desfogament personal de Pla i de Foix, el contrast de plantejaments enfront de la qüestió i la teoria nacionalista perdurà al llarg d'alguns editorials del *Butlletí de Joventut Nacionalista*, sempre dintre la línia de nacionalisme pragmàtic i pactista que caracteritzà la Lliga.

La polèmica amb Luis Araquistain també s'esdevingué el 1921, arran d'un article publicat per aquest al periòdic madrileny *La Voz* sobre el "pas" d'Eugeni d'Ors a Madrid. Araquistain defensava "que les diverses parts d'Espanya han de vessar-se en les altres, transfondre's, entrecreuar-se, i només aleshores serà possible la unitat ibèrica". Ja en l'editorial de *Monitor* Foix en discrepa obertament:

Luis Araquistain parteix del fet d'una Espanya-Estat en la qual s'hi conté una Catalunya-Regió com s'hi conté una Albacete-Província. "Monitor" parteix del principi d'una Catalunya-Nació que vol alliberar-se de l'Espanya-Estat per constituir una Confederació-Imperi. Segons "Monitor" perquè es realitzi aquesta unitat peninsular cal que, en la seva estructura actual, desaparegui Espanya.³⁰

La polèmica sobre la figura d'Eugeni d'Ors presenta, com a debat de fons, l'antítesi — segons Araquistain — entre l'oficialisme local i el peninsularisme en llibertat. Ors "reemplaça el seu catalanisme per peninsularisme, i no es limita en la seva llengua, ans l'amplia en la més extensa i eficaç de la castella-

³⁰ "Monitor" a *Monitor*, 3 (1921). En el mateix número, J. V. Foix, "Un català peninsularista i lliure" a "Revista de Premsa".

na". Vegem com, en realitat, la figura d'Ors, el "cas Ors" és pedra de toc per a expressar la disconformitat de Foix respecte aquesta en realitat tan antiga contraposició d'actituds polítiques i culturals. Per a Foix, el catalanisme presenta dos vessants: el polític i el cultural. En aquest darrer terme,

es tracta de continuar una tradició i crear una cultura. En el pla polític, el catalanisme polític és representat per la tendència general dels catalans a voler el reconeixement de llur comunitat com a nació lliure i llur afany persistent de donar a aquesta comunitat una estructura estatal. Amb mots clars: la independència espiritual de Catalunya en l'ordre de l'esperit; la independència nacional en l'ordre polític. El problema és simple.

Per a J. V. Foix, l'etapa "lliure i inoficial" d'Eugeni d'Ors significà un "suprem mestratge espiritual. Poques vegades per ventura un organisme oficial havia adquirit aqueix valor d'universalitat i paradoxalment d'inoficialitat com en l'etapa de direcció orsiana". Una etapa clau, importantíssima, en la contínuïtat de la tradició i, alhora, en la col·locació dels fonaments d'una nova política cultural com la que portà a terme la Mancomunitat. L'article d'Araquistain serví a J. V. Foix per refermar, una vegada més, que "el catalanisme, doncs, és entre nosaltres la fórmula més perfecta d'universalisme"; per reclamar el dret a la diferència per part de Catalunya, per tal de constituir-se en un model d'organització estatal; per remarcar, una vegada més, la universalitat de la llengua catalana.

E L P A R È N T E S I D E L A
C O N F E R È N C I A N A C I O N A L
C A T A L A N A

L'abril de 1922, en plena formulació de la proposta Catalunya-Nació, Federació-Imperi, es produí un fet important en el

context polític català que, inicialment, semblà que donava sortida tant a la "crisi d'autoritat" com al buit ideològic i programàtic d'Acció Catalana, inicialment agrupació catalanista i més endavant partit polític.

A causa de la convocatòria de la Conferència Nacional Catalana, que tant Carbonell com Foix signaren juntament amb Martí Esteve, J. M. Pi i Sunyer, Ramon d'Abadal i Vinyals, J. Bofill i Mates, Josep Pla, Joan Crexells, Francesc Trabal i molts d'altres, *Monitor* interrompé la publicació fins al gener de 1923.³¹ La Conferència Nacional Catalana donà pas, el juliol del 1922, a la formació d'Acció Catalana, "associació de nacionalisme radical que refusa explícitament la seva constitució com a partit polític". L'estratègia de l'associació té una doble direcció: l'acció a Catalunya i la internacionalització del problema català. J. V. Foix en formà part, i àdhuc en dirigí la publicació que en fou òrgan en un primer moment, tant pel caràcter apartidista com, segurament, pel radicalisme i pragmatisme de les propostes.

Per part d'alguns cercles intel·lectuals s'arribà a considerar la possibilitat que J. V. Foix esdevingués el màxim dirigent de l'organització. Carles Riba i J. M. López-Picó comentaven en el seu epistolari un possible protagonisme de Foix en un moment de redefinicions i noves preses de posició nacionalistes:

Es cotitza el nom d'En Foix per dirigir les joventuts dissidents de la Lliga. Ens agradaria molt veure com compagina la doctrina maurrassiana amb l'actuació netament nacionalista catalana sense Espanya gran. Es cotitza el nom d'En Foix per dirigir un diari dels dissidents.³²

³¹ Sobre la Conferència Nacional Catalana i Acció Catalana vegeu, principalment, Montserrat Baras, *Acció Catalana: 1922-1936*, Barcelona, Curial ("Biblioteca de Cultura Catalana", 53), 1984.

³² *Epistolari de Josep M. López-Picó - Carles Riba*, a cura d'Osvald Car-

J. V. Foix fou el redactor en cap d'*Acció Catalana* el període que durà aquest setmanari, de juliol de 1922 a juny del 1923 ("... el butlletí d'*Acció Catalana*, que en bona part redactava jo mateix amb textos anònims").³³ No obstant això, tal com explica l'editorial de *Monitor* corresponent al número 1 de 1923, un cop s'estructurà *Acció Catalana* de manera més o menys definitiva, i havent sorgit les primeres discrepàncies amb Lluís Nicolau d'Olwer, *Monitor* reprenia la seva publicació per "un deure d'amistat i de lleialtat intel·lectual". Ni Carbonell ni Foix estaven disposats a renunciar a un pensament polític propi i definit en favor d'una disciplina de partit o d'alineació que hagués de derivar en partit polític.

A partir de l'experiència en el si de la Conferència Nacional Catalana, de la represa i final de *Monitor*, fets com l'adveniment de la dictadura del general Primo de Rivera i, més tard, l'adveniment de la República espanyola i l'etapa autonòmica que s'encetà el 1932, així com l'evolució de la política europea, i, d'altra banda, la seva activitat literària a les pàgines de *La Publicitat* entre 1922 i 1936, remarcaren l'evolució de Foix vers el que ha esdevingut, en el pla ideològic, al llarg dels anys: èticament, un moralista, i políticament, un gran nacionalista amb un fort sentit cívic.

El ressò, l'abast i la incidència que *Monitor* obtingué en els periòdics de l'època foren relatius. Al costat de les tribunes d'opinió pública política que foren, entre altres, diaris com *La Veu de Catalunya* i *La Publicitat*, i de revistes significatives en l'àmbit cultural, com ara *La Revista*, *Monitor* no fou mai considerat com un periòdic fonamental per al pensament polític ca-

dona, introducció d'Octavi Saltor, Barcelona, Barcino ("Publicacions de *La Revista*", segona sèrie, 41), 1976, 113-114.

³³ *Acció Catalana: Butlletí*, (juliol 1922-març 1923). La cita pertany a Albert Manent, *op. cit.*

talanista, per més que s'hi esmercessin els seus dos impulsors.

Durant els anys transcorreguts entre 1923 i 1930, J. V. Foix es dedicà de ple al treball literari, tant en el vessant creatiu com de crítica i comentari de fets culturals d'actualitat. Fou el responsable, com ja hem dit, de la secció literària de *La Publicitat*; col·laborà activament a *L'Amic de les Arts*, també editat a Sitges i dirigit per Josep Carbonell i Gener entre 1926 i 1929.³⁴ El 1927 publicà el primer llibre de poemes, *Gertrudis*, i el 1932, el segon, *KRTU*. Sense renunciar-hi, s'allunyà progressivament de les propostes nacionalistes radicals dels anys anteriors, no sense sintetitzar-les en un darrer volum que publicà el 1934, juntament amb Josep Carbonell, titulat *Revolució Catalanista*.

REVOLUCIÓ CATALANISTA (1934)

*Fou en 1920-1921, quan damunt les planes del que fou primer òrgan de les nostres joveníssimes activitats literàries, exposàrem amb Josep Carbonell els nostres punts de vista polítics, en aquell temps, com avui, amb simultani desacord amb el regionalisme organitzat i amb el separatisme catastròfic. Poc ens cal rectificar: una confirmació de la nostra malfiança en les solucions del federalisme doctrinal i de l'iberisme dogmàtic.*³⁵

Revolució Catalanista, subtitulada *Un esperit, un programa nacionals per al segon segle de la nostra Renaixença* — recordem que

³⁴ Sobre *L'Amic de les Arts* i el treball en conjunt entre J. V. Foix i Josep Carbonell, cal remarcar que tant l'un com l'altre, en converses i entrevistes, han coincidit a assenyalar que era un "succedani" de *Monitor*, cosa no gens evident als ulls dels investigadors i crítics literaris actuals.

³⁵ *Revolució Catalanista*, 11.

el 1933 s'havia celebrat el primer centenari de l'"Oda a la Pàtria", de Bonaventura Carles Aribau —, fou escrita en major proporció per Carbonell — tres capítols — que per Foix — un capítol, el primer. Constitueix el resum de la posició política expressada a *Monitor* d'acord amb les circumstàncies polítiques que s'esdevenien al cap d'onze anys més tard. En realitat, els posicionaments polítics d'ambdós personatges no havien variat gens ni es desdeien del que havien propugnat, en línies generals, el 1921.³⁶

El títol del capítol escrit per J. V. Foix era "Punts de Meditació Catalanista". En realitat es tractà de la reactualització temàtica del que havia publicat a *Monitor* adaptat a les circumstàncies del moment: la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera havia obert les portes a la segona República el 1931, i Catalunya aconseguia l'Estatut d'Autonomia de 1932. El catalanisme polític havia bandejat els dirigents i la política conservadora de la Lliga — fins i tot conservadora en el nacionalisme — i havia optat per votar massivament un partit de formació recent, Esquerra Republicana de Catalunya, amb un líder carismàtic i indiscutit: Francesc Macià.³⁷

No obstant això, ni Carbonell ni Foix se sentien satisfets de l'evolució política ni de l'assoliment de l'autonomia, ja que segons llur visió poc havia canviat. Amb un to més contundent

³⁶ J. V. Foix, Josep Carbonell, *Revolució Catalanista: un esperit, un programa nacionals per al segon segle de la nostra Renaixença*, Barcelona, Ed. Monitor d'Estudis Polítics, 1934, 177 pp., 1 f. J. V. Foix és autor del capítol "Punts de Meditació Catalanista"; Carbonell ho és de "Promocions Estatistes", "Idea i Política Culturals de Catalunya" i "Política Exterior de Catalunya".

³⁷ A títol orientador, vegeu el llibre d'Enric Ucelay da Cal *La Catalunya populista: imatge, cultura i política en l'etapa republicana (1931-1939)*, Barcelona, Ed. La Magrana ("Els orígens", 8), 1982.

i més precís, J. V. Foix considerava que el “14 d’abril, tricolor i província”, no significà un canvi radical en la situació de la Catalunya sotmesa, i qualificà l’Estatut de “solució castellana del problema català”; segons Foix el que calia era justament el contrari, la inversió dels termes: “el catalanisme cerca una solució catalana del problema peninsular”.³⁸

Per tal d’argumentar la tesi ja coneguda i exposada de l’alliberament nacional i, posteriorment, d’influència i, si calia arribar-hi, de confederació, Foix reprenia els temes de fons, com la contraposició, excloent, entre l’Espanya-Estat i la Catalunya-Nació amb uns termes anàlegs als de la polèmica que sostingué amb Luis Araquistain. El 1934, deu anys més tard, Foix s’oposava, ni que fos amb referències d’esquitllada, a la intel·lectualitat oficial castellana — Besteiro, de los Ríos, Jiménez Asúa, Rodolfo Llopis i el propi Araquistain (“grup Leviatán”) — pels mateixos motius: llur “programa estatista-totalitari”.³⁹ Per a Foix, el catalanisme continuava presentant el doble i complementari vessant: el polític — “la tendència general dels catalans a reclamar el reconeixement de llur comunitat com a nació lliure i per llur afany persistent a donar a aquesta comunitat una estructura estatal” — i l’espiritual, el que hom qualifica actualment com a política cultural — “el catalanisme espiritual amb els seus diversos matisos pugna per fer-lo apte per alternar amb altres senys col·lectius i donar-li una originalitat i una modernitat”.⁴⁰ Per a Foix, la pràctica ideal del catalanisme s’hauria de traduir en intervencionisme “llatino-occidental”, sense cap mena de sentimentalisme vers les altres nacions peninsulars, que havien de ser considerades

³⁸ *Revolució Catalanista*, 64.

³⁹ *Revolució Catalanista*, 62.

⁴⁰ *Revolució Catalanista*, 23-24.

aliats i no germans.⁴¹ Amb la particularitat que, el 1934, l'intervencionisme s'estenia — i no gratuïtament — a Occitània:

Aquest intervencionisme, recordem-ho, té dues variants: la peninsularista — amb dues noves variants, encara, la de peninsularisme fatalista, o de principi, i la del peninsularisme provisional i tàctic — i l'occitanista.⁴²

La inclusió, obertament, d'Occitània en el projecte de confederació llatina fou, sense cap dubte, una de les aportacions del projecte occitanista que Josep Carbonell i Gener portava a terme al front de l'Oficina de Relacions Meridionals de la Generalitat.⁴³

Revolució Catalana conté una reflexió que, sorgida del context que envoltà la política interior i exterior dels països els anys immediatament següents al final de la guerra europea, emmarca el projecte polític de Carbonell i de Foix:

¿Per què la comunitat de sentiment que l'aspiració a la llibertat nacional havia creat entre Catalunya i les múltiples nacions europees que lluitaven per a un govern propi no ha estat aprofitat pels nostres polítics?⁴⁴

Es tracta d'una reflexió que comporta el plantejament de la internacionalització de la qüestió al mateix temps que, amb una lectura més profunda, palesa la insatisfacció pels plantejaments del catalanisme polític i per la solució donada a les aspiracions nacionalistes per part de l'Estat republicà. *Revolució Catalanista*, dins del context polític del moment de la seva

⁴¹ *Revolució Catalanista*, 44 i següents; 65, nota 11.

⁴² *Revolució Catalanista*, 64, nota 2.

⁴³ Sobre aquest aspecte de Carbonell, vegeu Vinyet Panyella, "Notes per a la biografia de Josep Carbonell i Gener" a *Miscel·lània Penedesenca*, 2 (1979).

⁴⁴ *Revolució Catalanista*, 57.

aparició, no fou únicament la reiteració d'una proposta, sinó una reflexió i, al capdavall, l'expressió del desencís d'una part — petita, si es vol, però significativa — de catalans nacionalistes que esperaven força més dels seus propis polítics i de l'evolució i resultats dels fets. És en aquest sentit que, creiem, cal entendre i interpretar els textos de *Revolució Catalanista*.

Pel que fa a J. V. Foix, aquesta fou la darrera formulació *in extenso* del seu pensament polític. Carbonell, la ideologia complementària, realitzava plenament la seva vocació occitanista a l'Oficina de Relacions Meridionals, que únicament el transcurs de la guerra i l'entrada de les tropes franquistes a Catalunya deturaren. Mentrestant, Foix s'havia lliurat totalment a la creació i al treball literari en el sentit més ampli. Les circumstàncies històriques que succeïren a partir del gener de 1939 impediren qualsevol línia de continuïtat amb l'etapa precedent, i configuraren un context ben diferent que impedí qualsevol manifestació del pensament polític. Pel que fa al de J. V. Foix, però, ja s'havia manifestat amb plenitud i amb maduresa, i es correspon a les etapes i escrits que, molt breument, hem intentat de sintetitzar. Acabem, doncs, aquest article amb un dels paràgrafs més indicatius de *Revolució Catalana*, que ve a constituir un dels punts principals del programa de J. V. Foix: una utopia que, pensem, va creure per un moment que podia ser una realitat.

Que a Catalunya li escauria una política mediterrània intensiva, vera renai-xença de les glòries pretèrites; a Portugal, una política atlàntica i transatlàntica; a la Bètica, una política africana compartida amb la mediterrània exercida a Catalunya; a Castella, nacionalitzada i definitivament incorporada a la revolució democràtica iniciada a Catalunya, una tasca efectiva de

revalorització de la seva personalitat i d'alliberament dels instints hegemònics de la nació central, facilitaria la coordinació dels patriotismes nacionals peninsulars per a la realització d'una tasca comuna i la constitució d'una Societat de Nacions Peninsulars.⁴⁵

VINYET PANYELLA

SITGES

⁴⁵ *Revolució Catalanista*, 60.